

ՎԵՆԵԼՅԱՆ

ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԵ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ և ԲԱՆԱԿԱՆ

ՅԵՐ ՏԱՐԻ

1907

ՉՏ ՆՈՑՄ. ԹԻԻ 48

ԽՍՐԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ

Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԳԱՆ

ԻԶՄԻՐ

MAH HASSAGIAN & Co. Printers

1908

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ "Ա. ՄԱՄՈՒԼ"Ի

ՁԱՐԱԹԱԹԵՐԹ	ՁԱՐԱԹԱԹԵՐԹ ԵՆ ԵՌԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
ՏԱՐԵԿԱՆ 507. 12 Ֆ.	ՏԱՐԵԿԱՆ 65 Ղ. 15 Ֆ.	ՏԱՐԵԿԱՆ 25 Ղ. 6 Ֆ.
Վ. ՅԱՍՍ 25 Ղ. 6 Ֆ.	Վ. ՅԱՍՍ 35 Ղ. 8 Ֆ.	Վ. ՅԱՍՍ
ՄԷՆ ՄԻ ԹԻԻ 1 Ղ.		ՄԷՆ ՄԻ ԹԻԻ 7 Ղ.

Հայկ. Մ. Mamourian Jils — Smyrne

ԲԱԼ Է ՎԻՄԻԱՅԻ ՅՐԶԵՐԷՆ ԿԱՄ ՓՐԱՆԱԵՐԷՆ ՆՂԱՆԱԿԵԼ ԱՅԱ ԲԱՍԵՂՆ
ԱՌԱՆՑ ՈՒՐԻ՝ 2 ՍԻՍՏՈՒՆԵՐ ԱԼԵՂՆԵԼՈՒ, ԵՆ ԱՅԱՌԻՈՎ ՄԵՂԻ Կ'ՐԱՍՆԻ
ՆԱՄԱԿ, ՂԵՐԱՄ, ԾՐԱՐ ԵՆ յՈՂՈՒԱԾ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԳԱՄ	Պոլսեցիի մը Խօսքերը	1483
ՏՕՔ. Մ. ՎԱՀԷ	Կօթե - Պայտր	1487
ՏՕՔ. ԹԻԻԼՊԷՆՏՃԵԱՆ	Մեռեալներու Տօնը	1489
Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ	Նօթեր Ֆրանսական Գրականութենէն	1492
ՎԷՆԻԻՍ	Ստեփան Բաքելեան	1499
Գ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ	Շեմին Հին Ժամանցոյցը	1202
ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ	Գեղն ու Դիւղացին	1204
	Լրաքաղ	1205
	Ա. Մամուլ 1908	1206

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

Պատիւ ունինք ծանուցանել մեր Յարգոյ Յաճախորդաց Թէ վերջին
նորաձեւութեանց ամենաընտիր տեսակները եկած են. նոյնպէս ստացած
ենք փլանելթներ Viyella ֆանելաներ, Dentsh ձեռնոցներ, Wolseyի
ֆանելա շալիկ և combinaisonներ, անգլիական հովանոցներ Dentelels
և բազմանթըրիի հարուստ տեսակներ, նաեւ կանանց Manteauxներ
աժաւս և վերջին գիւներով:

ԾԱՆ. — ԱՄԷՆ ԵՐԿՈՒՇԱՐԹԻ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒՆ ԿՏՈՐ
ՈՒԱՆԳՆԵՐ:

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻԻՈՎ

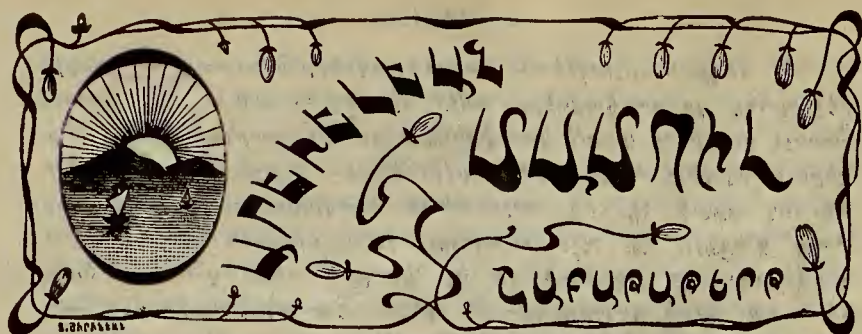
ԿՈՐԻԻՆ ՎՐԴՊ.

Մ. ՈՒԼՈՒՐԼԵԱՆ.

Կ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ.

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Շ. ՄԻՍՍԻԵԱՆ

ՅԳՐԴ ՏԱՅՐ

28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1907

ԹԻԻ 48

ՊՈԼՍԵՑԻԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐԸ

Կ. Պոլիս, 20 Նոյեմբեր

ՎԱՆԱԿԱՆ ԿՈՆԿՐԸ

Պատրիարքարանի չըջանականերու մէջ երկար տառնէ ի վեր փայփայ-
ուած ծրագիր մը իրագործուեցաւ վերջապէս Բարգէն վրդ. Արմա-
շի փոխ-վանահայր կարգուեցաւ Պոլսոյ թերթերը անտարբերու-
թեամբ արձանագրեցին այս լուրը, առանց ո՛րեւէ կարծիք յայտնե-
լու Բարգէն վրդ. մեր Մամուլին մէջ ամէնէն աւելի քննադատ-
ուած ղէմքերէն մէկն է։ Իր քիչ մը հպարտ բնութորութիւնը եւ
խմբագիրներէ ոմանց ղէմ իր արհամարհոտ վարմունքը պատճառ եւ
ղած են որ իր ամենափոքր արարքը քննադատուի թերթերու մէջ,
Ամէն անգամ որ Բարգէն վրդին խօսքը ըլլայ, անոր անցեալ պաշ-
տօնավարութեանը կ'ակնարկուի անվրէպ։ Ո՛չ ոք կը դարձնէ մի-
տալին միւս կողմը։ Եւ սակայն քննադատին համար խղճի պար-
տականութիւն մ'է ենթակային թերութիւններուն հետ առաւելու-
թիւններն ալ յիշել։ Արմաշի նորընտիր փոխ վանահայրը լուրջ
եւ աշխատասէր եկեղեցական մ'է։ Ասիկա ո՛չ ոք կ'ուրանայ։ Ղա-
լաթիոյ եկեղեցւոյն իր մէնարանին մէջ բանասիրական պատ-
մական երկարաշունչ աշխատութիւններու կը պարտալի անընդհատ
Մխիթարեանի մը եռանդով։ Իր բոլոր գրուածները հատուկեան դը-
րոշմը կը կրին։ Հետեւապէս վանքի մը խաղաղ մթնոլորտը շատ
լաւ կը պատշաճի իրեն՝ Հայ Բանասիրութիւնը նորանոր երկերով
օժտելու համար։

* * * Կեդր. Վարչութեան պատուիրակները նրուսադէմի վանքին մէջ իրենց լուսանկարները ամէն դիրքով եւ ամէն մեծութեամբ հանելէ եւ իրենց կողմէ կամ իրենց ի պատիւ սարքուած խնջոյքներն աւարտելէ հաջ. այժմ միջիւնի պէս կ'աշխատին, կ'ըսուի, Ղեւոնդ վրդ.ի հիւսած հաշուական հանգոյցը քակելու համար Բայց կ'երևի որ այս հանգոյցը շատ նրբօրէն յօրինուած է օրովհետեւ կը կարծուի որ Տ. Վահրամ Սրբազան եւ Ֆեօ-ճեան Էֆ. պիտի պարտաւորուին մինչեւ Զատիկ վանքին մէջ անցնել հանգոյցին մանուածոյ թելերը մի առ մի քակել կարեւորութեամբ: Վարչութիւնը վստահ է որ իր ներկայացուցիչները, առաջին ղեկավարութիւններուն յաղթելէ հաջ. պիտի կրնան վերջի վերջոյ լուծել այս անվերջանալի խնդիրը եւ մենք ալ համակարծիք չըլլալու պատճառ մը չունինք, միայն թէ չենք հասկնար որ Տ. Վահրամ Սրբազան ինչո՞ւ կը յամառի անպատճառ վանք հրաւիրելու կարգ մը վարդապետներ, որոնց օժանդակութենէն օգուտ մը չսպասուիր բնաւ վանական գործոց մէջ, կ'ընդունինք որ վանքը Տ. Տրդատ եպիսկոպոսի եւ Տ. Դանիէլ վրդ.ի պէս փորձառու եւ գործունէ միաբաններու աջակցութեամբ կարօտ ըլլայ, բայց մի ոմն Եսայի վրդ.ի կամ Թորոս, Ղուկաս, Մարկոս վրդ. ներու պէս աննշան եկեղեցականներէ ի՞նչ օգուտ կրնայ սպասուիլ, չենք հասկնար Այս կարգի նիւղողներ արդէն շատ իսկ կը գտնուին վանքին մէջ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ո՛չ եւս է հին Կազմական Կանոնագիրը, որ ա՛յնքան տարիներէ ի վեր մեր զպրոցներուն ճակատագիրը վարեց, կրթական ամուլութեան մը լուսնադակ պատասխանատուութիւնը իր ուսին վրայ չաւկած: Անոր յաջորդեց նոր Կրթական Կանոնագիրը, որուն համար իրենց հիացումը յայտնեւ են, կ'ըսուի, Ուսումն. Խորհրդոյ անդամները Խեղճ Պէրպէրեան Արղեօք հիացուի ի՞նչ խանդավառ արտայայտութիւններ ատացաւ արդի Ուսումն. Խորհրդոյ անդամներու ոմանց կողմէ, երբ առաջին անգամ անոնց ներկայացուց իր պատրաստած Կանոնագիրը, առանց մտքէն անցընելու որ իր մասնունը պիտի սպասէին՝ ովսանաներով ընդունուած այս երկասիրութիւնը ծալել մէկգի զնելու եւ դիւրամտոյց հիացումի արտայայտութիւնները ուրիշ հասցէի ուղղելու համար: Մօտէն դիտենք որ տարարախառ ուսուցչապետը ո՛րքան կը սրտնեղէր ու կը զայրանար ամէն անգամ որ Կազմ. Կանոնագրի փոփոխութեան խնդիրը կը յուզուէր հրապարակի վրայ: Իր Կարծիքով, յանձնաքը կանոնագրին չէր ելբ Կրթական գոհացուցիչ արդիւնք մը առաջ չէր գար: Անոր արամաղութիւններուն գործադրումը յանձնուած էր

ա՛յնպիսի ուսուցիչներու, որոնք սա՛ կամ նա՛ եղանակաւ վկայա-
կան մը ձեռք անցընելու ճարպիկութիւնը մշակած էին աւելի՛
քան թէ ա՛յն գիտութիւնն ու գիտակցութիւնը, որոնք ըստ ար-
ժանեոյն կը պատրաստեն կրթական մշակը: Ո՛չ ոք կրնար ըմբերա-
նող պատասխան մը տալ այս առարկութեան, եւ կազմ. կանոնա-
գիրը կը շարունակէր իր տիրապետութիւնը մեր վարժարաններու
մէջ: Նոր կանոնագիրը պատրաստած է Ս. Պատրիարքը, եւ մենք
ամենափոքր կասկած մը չունինք Ն. Ամենապատուութեան ձեռն-
հասութեանը վրայ, որովհետեւ գիտենք թէ Ուսումն. Խորհրդոյ ան-
դամներէն շա՛տ աւելի լաւ ուսումնասիրած է մեր վարժարաննե-
րուն ներքին ուսումնական վիճակը եւ անոնց պէտքերն ու պա-
հանջումները: Մենք ուշադրութիւն հրաւիրել կ'ուզենք միայն Ու-
սումն. Խորհրդոյ հակասական ընթացքին վրայ, որ անկեղծութեան
պակաս մը մատնանիչ կ'ընէ: Ս Պատրիարքը ամէն առիթներու
մէջ մեր կրթական այժմու վիճակին քննադատը եղած է, եւ կը յի-
շենք որ անգամ մը, Քալֆանան Որբանոցի քննութեանց ներկայ
գտնուելէ ետք, յայտարարած է՝ որ այս Որբանոցը իրեն առանձնա-
յատուկ ուսումնական ուղղութեամբը շա՛տ աւելի գոհացուցիչ ար-
դիւնք տուած է քան մեր վարժարանները իրենց կազմ. կանոնադ-
րով: Եւ երբ այժմ Նորին Ամենապատուութիւննոր կանոնագիր մը
կը խմբագրէ, կրթական այժմու պահանջներուն գոհացում տալու
մտօք, բնաւ հակասութիւն չկայ իր ընթացքին մէջ: Պարագաննոյն
չէ Ուսումն. Խորհրդոյ համար: Ամէն տարի չըջանաւարտներու հան-
դէսին, իր տարեկան աշխատութեանց ֆոնդ-նաւէիւն ընելով, Ուսումն.
Խորհուրդը միշտ գովեստով խօսած է մեր կրթական վիճակին վրայ
եւ տակաւին քանի մը օր առաջ, այս տարուան չըջանաւարտներու
հանդէսին առթիւ, նո՛յն լաւատես յայտարարութիւնները կրկնե-
լէ ետք, հաջիւ խօսալիով կ'իտողութիւն մը ըրած է, այն ալ ո՛չ
թէ ուսուցիչներու մեծագոյն մասին անկարողութեան կամ մեր
դպրոցները վարող կանոնագրին կարգ մը տրամադրութիւննե-
րուն, ալ ուղղակի ծնողներու դէմ, որոնք չըջանի աւարտումէն
առաջ իրենց տղաքը դպրոցէն հանելով, դպրոցական մեքենակա-
նութեան կտանուա որ ընթացքը խանգարած կ'ըլլան եղեր: Ասիկա
ճիշտ պիտոզուէր մը չէ, 1900ին մեր վարժարաններուն մէջ
գտնուած 5300 ուսանողներու վրայ ունեցանք 38 չըջանաւարտ
Այս թիւը հետզհետէ բարձրացաւ 65ի, 116ի եւ այս տարի հոսաւ
126ի, ուսանողներու թիւը մեծ փոփոխութիւն մը չկրելու պայ-
մանաւ:

Ըսել է որ մեր ծնողները իրենց վերագրուած թերութենէն զերծ
են: Կը մնայ սա խնդիրը որ այս տարուան, ինչպէս ամէն տար-
ուան — մեր չըջանաւարտներուն նո՛յն իսկ երկու տող անսխալ
շարադրութիւն չկրնալ ընելու թերութիւնը որի՞ վերագրելու է:

Խմբագիր բարեկամ մը, որ այս շարադրութիւնները աչքէ անցընելու առիթ ունեցած էր, ցաւով պատմեց մեզի որ իբր չըջանաւարտ ազգին ներկայացուած 126 պարոններէն չատերը ուղղագրական ա'յնպիսի սխալներ ունին որ մարդ կ'ամչնայ չըջանաւարտ անուանելու զանոնք, Մեր բարեկամն իր այս գիտողութիւնը հրատարակեց ալ Պոլսական թերթի մը մէջ եւ սակայն ո'չ ոք կրցաւ արդարացուցիչ պատճառ մը առաջ բերել, Միայն առարկուեցաւ որ իրարու վրայ ամսական 200 — 250 դրշ. առնող ուսուցիչներէն ասկէ աւելի արդիւնք սպասելը անիրաւութիւնն չէ՞, Իցիւ թէ կրթական նոր կանոնագիրը նկատի առած ըլլար այս խիստ կարեւոր կէտը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Երաժշտական չըջանակներու մէջ օրուան նորութիւնն է Հայ արուեստագէտի մը՝ ջութակահար Ահարոն էֆ. Մսրլեանի գնահատուելիը Նարոյիի Գեղարուեստից Յուցահանդէսին ժիւղիին կողմէն, Ա. մրցանակով եւ ոսկի միտալով, Զարմանալի է որ Մսրլեան էֆ.ի պէս տաղանդի մը յայտնութիւնը մեր մէջ նախանձի եւ գնահատութեան առիթ ընծայեց ասկից առաջ, մինչ ահաւասիկ երաժշտութեան հայրենիքէն՝ Իտալիայէն եկած ինքնաբոլիս չէզոք վկայութիւն մը կը նուիրագործէ Մսրլեան էֆ.ի երաժշտական արժանիքն ու կարողութիւնը, Գեղարուեստի զարգացումը, մեր մէջ ա'յնքան դանդաղ կերպով տեղի կ'ունենայ եւ արուեստագէտներու յայտնութիւնը ա'յնքան ցանցառ կ'ըլլայ որ մօդիֆ վառիկի հեղինակին վայելած պատիւները անխառն հրճուանք կը պատճառեն մեզ, անոր համար մանաւանդ որ այդ գնահատումն ընծայող մարմինը երաժշտագէտներէ բաղկացած ժիւղի մ'է, որուն անկախ ու անաչառ վկայութիւնը մինք կ'ընդունինք ի հեճուկս Մասիսի խմբագրին, որ կողմնակցութիւնը առաջ տարաւ մինչեւ նուագածու ըսելու աստիճան Հայ արուեստագէտի մը եւ ի հեճուկս մանաւանդ Տօթ. Թօփճեան էֆ.ի որ իբրեւ երաժշտութենէ հասկցող՝ նախապէս ամէն դրուատիք հիւսելէ ետք Մսրլեան էֆ.ի սնունտ շուրջ, անբացատրելի վօյզֆաւով մը սկսաւ վարկաբեկ ընել զայն ի վերջոյ, Ամէն պարադայի մէջ, Նարոյիի Յուցահանդէսին երաժշտական քննիչ մարմնոյն վկայութիւնը դաս մը պէտք է ըլլայ մեզի, մեծաբելու համար մեր արուեստագէտները, որոնց թիւը ա'յնքան քիչ է դժբախտաբար, Մեծարանք մ'ալ կը պարտինք հուշակաւոր թաւջութակահար Տիրան պէյ Ալէքսանեանի, որուն գեղեցիկ տաղանդը Եւրոպական երաժշտական բարձր չըջանակներու մէջ իսկ գնահատուած է եւ որուն քանի մը օր ետք Իւնիօն Ֆրանսէզի սրահին մէջ կազմակերպելիք խօսեքը այժմէն ընդհանուր հետաքրքրութեան առարկայ եղած է: Զէ՞ր արժեք որ այս երկու արուեստագէտներն

ալ, Ալէքսանեան եւ Մարեան, ժամակցէին Պէրպէրեան ֆոնսերին, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր Բերա, Բզի Շանի ձմեռնային թատերասրահին մէջ, Պէրպէրեանի համակերներու հոծ ներկայութեամբ։ Ուրախ ենք որ այս երաժշտական ցերեկոյթին առթիւ պատիւ ունեցանք ողջունելու երկու հայ արուեստագէտներ։ Օր. Մինասեան եւ Կիւլեանօֆ էֆ.։ Առաջինը դաշնակի վրայ իր երգած կտորներով եւ երկրորդն իր մեներգով ի յայտ բերին արուեստագիտական գեղեցիկ կարողութիւն մը, որ հետզհետէ յաւկուելով, պիտի կրնայ զիրենք անուանի հանդիսացնել գեղարուեստի աշխարհին մէջ, Կը շնորհաւորենք նաեւ Լեւոն Չիլինկիրեան էֆէնտին, որու կազմակերպած երգչական խումբը Վէնտիի, Սուրիլայի եւ Չուհաճեանի կտորները երգեց ա յոբան յաջողութեամբ։

Ա. Բ. Գ. Ա. Մ

ԿԵՕԹԵ. - ՊԱՅՏԸ

Երբ որ մեր Տէրը աշխարհիս վրան յեռ կը սրբաւոր անվառֆ աննշան, Ու շատ աշկերտներ իրեն դիմէին Որոնք էի անգամ գինքն ըմբռնէին, Այդ տեսնի մէջ նա շատ կը սիրէր փողոցներու մէջ ապրիլ եւ գործել, Վաճակի երկնի բաց երեսին տակ, Մարդս կը խօսի լաւ եւ համարձակ, Դա կուգէր որ իր կըրօնքի ոգին իր սուրբ բերանէն մարդիկ լսէին, Իր առակներով ի մասնաւորի, Դա կը վերածէր շուկան տաճարի, Նոցա հետ մի օր նա համբայ ինկաւ, Դէպի մի բաղաւ կերբային տակաւ, Երբ Տէրը յանկարծ փողոցին վրայ Չիւր կատարեալաւ մի պայտ կը տեսնայ, Իրբայն Պետրոսի պառնալով կ'ըսէ, «Վերցուր երկաթը եւ բովդ պահէ»։ Սակայն Սուրբ Պետրոս չյօժարեցաւ, Մտէն այդ պահուն ուրիշ բան անցաւ, Ի՛նձ խորհուրդներով միտնէ եր գրադած Այս խորհուրդներէ հոգին գրաւուած, Գիւտն այս պատճառով շատ աննշան էր, Ուր էր որ նա խայր, գաւազան լինէր, Ինչպէս կարող էր կէս պայտի հմաար

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

տոմս
և խոհ
մուտ
սմ ամ

Հոյս ծագեցաւ տնոնց վրայ որոնք կ'ընակէին
խաւարի և մահուան ստուերներուն մէջ:
կնաւ

մայադայ

Բարիզ, աղմուկի, ծիծաղի եւ ցնծութեան քաղաքը յայտնաբերեալ
կանգ կ'առնէ իր շէնչող կեանքի ընթացքին մէջ, մտամոլի ու առաջ-
խոր կ'ընտանայ . . . մոռեալներու յիշատակը տօնելու համար՝ Ու-
րովհետեւ մեռեալներն ալ իրենց տօնը ունին հոս, չէ՛լ ճեղման,
վարդագոյն ու կապոյտ ծաղիկներ կ'տեղան գերեզմանին վրայովը
նոնց որոնք իրենց յաւիտեական քունը կ'ընանան: Բաղալ լոտմ
Աշնայնի տօգոյն արեւը մեկամաղձօրէն կ'ժպտի արիւտանման
բուն մէջէն որոնք անընդհատ կ'սուրան գորշ երկինքին վրայ, յղաս
Թեթեւ, սառուցիկ հով մը կ'շարժէ ծառերուն մերկացած արմա-
խը մնոնց վերջին գօս ու գեղնաշուքի տերեւները սալման զն շա-
լով կ'առնէ կ'տանի իւր հինաւորաց անօգուտ յիշատակները շնոհ:
Ծանր Թախծութիւն մը կ'ծփայ օդին մէջ. կ'զրմէ՞լ իշխանի
զքեզ անդիմադրելիօրէն:

Ծառուղիները լեցուած են խօլ բազմութիւնով մը, Կոնստանդնու-
աղքատ, երիտասարդ եւ ծեր, իւրաքանչիւրը իր քիչ մօտեցում
փունջը ունի: Լուրջ եւ ինքնամփոփ՝ կ'սպասեն իշխանի տօնը
րամկէյին որ բազմութիւնը կ'առնէ կ'տանի դէպք գերեզմանատու-
ները: Հարուստները Բէռ-Լաչէզ կ'երթան հաշարները դէպք
Մօնմարթըրը եւ դէպի Իվրի: Կոնստանդնուպոլսու յիշատակները

Առտունէ ի վեր արդէն օթօմօպիներ եւ կառքեր կ'ընկնեն
Բէռ Լաչէզի պատերուն առջեւ: Ներս մտնողները իշխանութիւնը
ա'յնքան հոծ, ա'յնքան եռուզեռ է որ պահպանողները որոշ
հսկեն որպէսզի կարգով կատարուի մուտքը, եւ ճանաչողները
րութեամբ կ'յաջողիմ ներս մտնել: Դն մտնողները իշխան

Գեղեցիկ ծառուղիներու մէջ, որոնք հասնում են Բօնուք-ի դռնը
մար յարդարուած ծաղկալից պարտէզներով ամառ, հետք, Գրեման
խիտ կ'շարունեն, կ'երկարին կամ կ'բարձրանան յիշատակները
ձեւին համեմատ. սպիտակ եւ վառագոյն օդը հոգեւոր
վեր կ'աեմունին վարդագոյն մարմարեայ քիչ քիչ յիշատակ-
ներ: Արդիէ ամբողջական արձաններ, իշխանութեան օրինակներ
մէջմէկ այլաբանական նկար: Հոս պահանջներ զարմար
զօրաւոր թեւերով կ'ծածկէ մատաղապէս քաղաքի մահացած
հիանալի նրբութեամբ սպիտակ մարմարեայ արքայի տիկնոջ որ
ծալից ու արտասուազին՝ կողբայ երկուստեք իշխանութեան

հեռուն երաժշտութեան դիցունին է որ անհունօրէն մեղմ շարժումով մը իր քնարը կ'թրթռացնէ երիտասարդ բանաստեղծի մը զըլխուն վրայ: Արձան մը մասնաւորապէս ուշադրութիւնս կ'գրաւէ եւ ես մտադիր կանգ կ'առնեմ զայն գիտելու համար: ասիկա մարմարէ մանկամարդ կին մըն է՝ արտասուալից աչքերով, որուն ղէմքը անսահման անմոռանալի, անմխիթար վիշտ մը կ'արտայայտէ:

Դամբարանները իրարու կ'յաջորդեն՝ մէկը միւսէն գեղեցիկ, իւրաքանչիւրը իր մէջ պահելով խորհրդաւոր կեանք մը, սիրակոն, պաշտելի էակ մը որ ապրած, սիրած եւ արտադրած է յետոյ տեղի տուած՝ մահուան անխուսափելի օրէնքին:

Հոս հոն վայելչագեղ կիներ, իրենց մուշտակներուն մէջ փաթուտած, կ'ըջագային, կանգ կ'առնեն, իրենց ղեղին կամ ճերմակ քրիզանթէմի փունջերը գետին կ'դնեն, վայրկեան մը կ'խօսակցին, յետոյ արագ արագ կ'հեռանան:

Երկու տիկիններ, սակայն, մէկը տարիքոտ եւ միւսը երիտասարդ, կ'ծնրադրեն դեռ նոր զետեղուած սպիտակ չերիմի մը առջեւ, արտասուալից աչքերով, վշտագին դիրքով աղօթքներ կ'մըմնջեն, պահ մը մանկամարդ կինը կ'հեծկտայ եւ իր նուրբ մատներով կը ծածկէ ղէմքը:

Կ'հասնիմ կեդրոնական քառուղին տեսարանին մեծութիւնը կը գրաւէ քեզ: Հո՞ծ եւ խուռնամբօք բազմութիւն մը, յարգալից եւ ինքնամփոփ, ետեւէ ետեւ կառքով կանցնի մարմարէ խմբանդրի մը առջեւէն. ասիկա Պարթօյումէի զոհերուն մահաբձանն է՝ վսեմ գեղեցկութեամբ, հիանալի մեծութեամբ:

Մարմարէ ահագին հատոր մըն է որուն վրայ եւ իւրաքանչիւր կողմէ մարդկային էակներ կ'ուղղուին ղէպի կեդրոնական մեծ դուռ մը. յաւիտենականութեան դուռն է այս, մեծ, հեռաւոր եւ խորհրդալից:

Արտամտութիւն, ողբ, հեծեծանք, հառաչանք, արցունք, վիշտի բոլոր արտայայտութիւնները նկարուած են ղէմքերուն վրայ: Նիհար կին մը ցցուած ոսկորներով, վտիտ ազդրերով, ամբողջովին իր մտազուրկ ձեռքերուն մէջ պահած է իր ղէմքը, իր հերարձակ մագերէ կ'ծածկեն ուսերը: Խորունկ հեկեկանքներ կ'ուռեցնեն իր կուրծքը: Ասոր քովը կայ զրկանքէ եւ հիւանդութենէ հալումաչ դեղատի աղջիկ մը որուն ետեւովը կ'անհնուի մօտալուտ մահուան սպասող երիտասարդ մը վայրահակ տխուր աչքերով: Մահաբձանին մնացեալ ղէմքերէն դմանք կ'յառաջանան, ուրիշներ պահ մը կանգ կ'առնեն, իրենց քայլերը կ'դանդաղցնեն: Բայց վերջիվերջոյ կ'ուղղուին դարձեալ ղէպի անխուսափելի դուռը:

Մահաբձանին միւս կողմը կ'ներկայացնէ ուշագրաւ իրականութեամբ տեսարան մը. քառասունի մօտ մարդ մը ձեռքերովը կ'կառչի կեանքի պատերուն, բայց իր դռքերը կ'յառաջանան միշտ չըբ-

նաղագեղ ծաղկատի աղջիկ մը կ'ծոբ, կ'խոնարհի դէպի կեանք եւ իր մատներուն ծայրովը վերջին համբոյր մը կ'ղրկէ կեանքին, Ուրիշ աւելի կամ նուազ կրայոյ՞ մարդկային ձեւեր միշտ կ'յառաջանան դէպի յաւիտենականութեան դուռը:

Մահարձանին մէջտեղը, ճիշդ դրան սեմին վրայ՝ այր ու կին մը կ'յառաջանան, մարդը դժուարաւ եւ ակամայ կ'քալէ, կ'ողողոջէ, բայց կինը, անոր կեանքի ընկերուհին, վայելչաձեւ եւ արեասերտ՝ կ'խրախուսէ զայն եւ առաջ կ'մղէ:

Մահարձանին վարի կողմը կ'երկարին կնոջ մը եւ՝ մարդու մը մարմինները, երկու մեռած ամուսիններ, ասոնց նիսար եւ հալումաշ մարմիններուն մէջտեղը կ'հանգչի իրենց միութենէն ծնած զաւկի մը գրակը: Սակայն պարիկ մը իր պաշտելի բազուկովը ցոյց կուտայ անոնց՝ հեռուն՝ լոյսը որ կ'ծագի . . . լաւագոյն եւ յաւիտենական կեանքի մը վարդագոյն յոյսը:

Բազմութիւնը կ'շարունակէ կառքով ետեւ է՝ ետեւ անցնիլ՝ տը խուր եւ երազուն, իրենց արդէն իսկ տամուկ՝ արտեւանունքին ծայրը կրելով դառն արցունքի կաթիլներ:

*
*
*

Բարեգիւ միւս ծայրը կ'գտնուի ուրիշ գերեզմանատուն մը, աղքատներու գերեզմանատունը: Հոս ո'չ մահարձաններ կան, ո'չ արձաններ, այլ անզարդ սպիտակ քարեր՝ երկաթէ վանդակով մը շրջապատուած որ ոչ ձոյլ է եւ ո'չ ոսկեզօծ: Հէգ փոքրիկ պարկեշտ դորձաւորներ հոն կ'հանգչին՝ աշխատալից եւ յոգնաբեկ կեանքէ մը յետոյ: Ասոնք ալ ունին իրենց տօնը, իրենց ծաղկեփունջերը, անսեթեւեթ փոքրիկ փունջեր՝ չափ դժուարաւ գնուած, որոնք կը պճնազարդեն ու կ'շէնցնեն իրենց գերեզմանները:

Ի՞նչ կ'արժեն սակայն, պերճաշուք շիրիմներ, գեղեցիկ ծաղկեփունջեր, երբ առհասարակ ամէնքն ալ հարուստ թէ աղքատ, իրենց հուսկ յետին քունը կ'քնանան յաւիտենական հանգիստին եւ մահուան անսուտ, անբունբարելի խաղաղութեան մէջ:

(Բնագիրը ֆրանսերէն)

ՏՕԲԹ ԹԻԼԼՊԷՆՏԵՆՍ

ՆՈԹԵՐ ՔՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԸՆ

Պիտի ուզէի իմ երգերուս մէջ ծածկելի
համբուրելու համար շրթունքդ ամեն անգամ
որ զանոնք երգես: Ումարաւ

Հապճեպով եւ անզգոյշ յաւակնութիւնով կազմուած չէ Ա. Թալասոն⁽¹⁾ այս հաւաքածոն զոր պիտի ջանամ մեր հասարակութեան ներկայացնել. անիկա խրթնութիւններով, լեզուաբանական եւ բանասիրական նրբութիւններով խճողուած գիրք մըն ալ չէ սակայն. հեշտագին եւ հրապուրիչ ընթերցում մը կ'ընծայէ այս հաւաքածոն մէկ ծայրէն միւսը եւ կրկնակ շահեկանութիւն ունի մեզի համար. Այս գործը որ քսան տարուան աշխատութեան արդիւնք է, կ'ըսէ հեղինակը իր յառաջաբանին մէջ, մեզի կը ներկայացնէ նախ այն նոր տեսակէտները որով Ասիական դրականութիւնը կը գնահատուի արդի եւրոպայէն եւ յետոյ մեզի ցոյց կուտայ — մեզի որ Ասիացի ենք — այն մէկ քանի գրական գոհարները զանազան ցեղերու որոնցմէ մեծ մասը մեր զրացիները են:

Սիրային երգերը առաւելապէս ցեղի մը հանճարը կը մատնեն. անոնք ճշմարիտ եւ անկեղծ ազադակները են իրենց ընդհանուր հոգեկան տրամադրութիւններուն:

Աֆղանիստանի բանաստեղծներու բոլոր տենջանքի պահանջումներէն մինչեւ հեծեծող հառաչները Հնդկաստանի երգերուն, Զինի ազնուապետական ու ձեւապաշտ բանաստեղծութիւնը՝ նրբութիւնով եւ փափկութիւնով սքողուած, երբեմն այնքա՛ն գիտուն հոգեբանութիւնով մը լեցուն եւ երբեմն զողտը մրմունջի մը պէս, ըսքանչելի եւ մոայլ Պարսկաստանի խորունկ եւ սրտագին յուզմունքը իր անխրութիւնով օծուած երգերուն, Կովկասի եղբրական մռնչիւնը անօգուտ պաղատանքներուն եւ ցաւազին համակերպութիւնը Թիպէթի երիտասարդութեան, քաղցը անփութութիւնը եւ դիւրին երջանկութիւնը Աննամցիներուն, ո՛ր եւ է երկարապատում ուսումնասիրութիւններէ աւելի պերճօրէն եւ հաւատարմօրէն կը յայտնեն այդ ցեղերուն հոգեբանութիւնը:

Ա. Թալասո իր հաւաքած բանաստեղծութիւններու ճարտար թարգմանութիւններով որոնք իրենց ուրոյն համը պահած են եւ առանց վարանելու կրնանք ըսել թէ հեղինակութեան մը արժէքը ունին յաճախ, մեզի կ'անցընէ Ասիական այդ կախարդիչ երկիրնե-

(1) Anthologie de l'Amour Asiatique, par Adolphe Thalasso
— Société de Mercure de France. —

ըէն. բոլոր գեղեցկուհիները կ'երեւան մեզի, ինչպէս հաւատարիմ հայեւի մը, այդ երգերուն մէջէն որոնք իրենց նայուածքին ջերմութիւնը ու իրենց շարժումներուն չափը ունին:

Ահաւասիկ Աֆղանիստանի աղջիկը. կը տեսնեմ զինքը ծալլապատիկ նստած, կարմիր կապերտին վրայ գոր իր երկայն երազոտ ժամերուն հիւսած է, հոծ եւ սեւ մազերու հիւսկէններով ծանրաբեռնուած, իր լայն եւ լեցուն շրթունքներով որոնք համբոյրի ծաւալը ունին, ինչպէս անպատի հրակէզ աւազը անձրեւին, ու իր միջին ու հրայրքով գեղուն աչքերով որոնց յամր նայուածքը չես զիտեր թէ մեկնող սիրելիին ետեւէն կ'երկնայ թէ սպասուած սիրահարին անհամբերութեամբ կը նուաղի:

Ու իր ճամբուած սիրահարը, ան ալ չգիտեր իր խիղախ երդին մէջ, անօրինակ եւ անակնկալ գեղեցկութեամբ մը տողորուած, պատառատուն յոյսը կը ծածանի եւ բուռն, առնական աղաղակի մը կը վերածուի. հոն դեռ գորովանք կայ ու տառապագին եւ խիստ հեգնութիւն մը:

«Թէեւ դուն ըլլաս գեղեցիկ Գաշմիւրի արշալոյսներուն նման,

«Բնաւ չեմ նախանձիր, ով շատ նինգաւոր խաթ,

«Այն սիրահարէն որ դուն ընտրեցիր եւ իմ տեղս պիտի բռնէ այս գիշեր քու քով.

«Ասպէս կրնաս զիս ալ հրաւիրել . . .

«Ես իմ մէջս կը կրեմ քու մարմինիդ բուրմունքը:

Ինչ ցաւագին համակերպութիւն նաեւ ու դեռ յամառող տենջանքը հաճելի ըլլալու իր սիրուհիին:

«Ես կուզեմ գալ երգելու քու սիրելիիդ

«Այն խօսքերը որ դուն կը սիրես եւ որ քու ականջէդ հոսելով

«Շրթունքներուդ օղակը կը բանան եւ մատուցանել կուտան համբոյրներուդ բաժակը:

«Սօսքեր որ ես քեզի կը գոչէի՝ դեռ երէկ, ես դրանց տէրվիչը,

«Եւ որոնք դուն ուրիշ բերնէ մը լսել կուզես այսօր:

«Ես կը կրեմ իմ մէջս քու մարմինիդ բուրմունքը:

«Յետոյ պիտի երգեմ կազիլ մը իրեն սորվեցնելու համար ճարտար ձեւը

«Մագերիդ քակելու, քու թանձր եւ փայլուն սեւ հիւսքերդ,

«Մանրացած անուշահոտութիւնով, ոսկիներով, ծաղիկներով եւ գոհարներով,

«Մանրացած մանաւանդ քու մորթիդ հուրով.

«Ես կը կրեմ իմ մէջս քու մարմինիդ բուրմունքը»:

«Օհ, այդ իմ փանցող բուրմունքը որով իմ տենջանքս ողորդուած է:

«Բուրմունք՝ կազմուած մեղրէ, սանդալէ եւ վարդի ջուրէ . . . »

Այդ բուրմունքը անանցանելի այլ եւս իր ինչքն է, բանաստեղծ

ծին մխիթարութիւնը. կենը որ անցած ու հեռացած է իր սրտէն, բան մը թողած է հոն, անշնչելի եւ անբռնարարելի հետք մը: Ու վերջապէս ահաւասիկ իր դառն համակերպութեան գաղտնիքը, ասիկա իր վրէժը պիտի ըլլայ:

«Իմ երգերս իրեն պիտի սորվեցնեն այն գգուանքները

«Որ քեզի սիրոյ խենդ կը դարձնեն,

«Իրեն պիտի սորվեցնեն, թէ ի՞նչ փայփայանք դուն կը սիրես,
ո՛վ օձ . . .

«Իրեն պիտի մըմնջեն թէ ի՞նչ խոնջէնք կը քանդեն քու ձկուն
անդամներդ,

«Իրեն պիտի սորվեցնեն մանաւանդ քեզմէ սիրուելու գաղտնիքը:

«Ես կը կրեմ իմ մէջս քու մարմինիդ բուրմունքը:

«Իր սրտին մէջ կուզեմ բռնկցնել այն սիրոյ հրդեհը որ իմ մէջս
կը վառի,

«Իր տառապիլը տեսնելու համար, իր կարգին, վաղը,

«Երբ դուն զինքը պիտի ձգես զիս առնելու համար կրկին,

«Բոլոր դժոխքի ասնջանքները, իրեն, որ ես այսօր կը կրեմ,

«Այսպէս կրնաս հրաւիրել Ռահշանը⁽¹⁾ այս իրիկուն . . .

«Ես կը կրեմ իմ մէջս քու մարմինիդ բուրմունքը»:

Էջը կը դարձնենք. ահաւասիկ ջերմիկ արեւի ճառագայթ մը կը զուարթացնէ հորիզոնը. փոթորկալից եւ տխուր ուժգնութիւնը Աֆղանիստանի բանաստեղծներուն, կը մոռնանք ցնծուն քաղցրութեանը մէջ Աննամի սիրային երգերուն:

«Դեղձի ծաղիկի մը պէս գեղեցիկ ես . . .

«Քեզի կ'սպասեմ ճամբուն հզերքը,

«Երբ քեզի տեսնեմ, սիրտս կը լեցուի քու պատկերովդ:

«Եւ մեկնելէդ ետքը, քեզի կը պահեմ աչքերուս մէջ:

Նոյն գոյներու զգացումը եւ նրբերանգ ճաշակը կը գտնենք բոլոր դեղին ցեղերու մէջ. իրենց երգերը պատկերներ են. ծայրայեղ նրբութիւն մը զգացումներու որ երբեմն մինչեւ *préciosité* կը հասնի. յանկարծ կը թուի քեզ տեսնել բացուած հովանար մը իր նարնջենի կամ կեռասենի ծաղիկներով, բակոտներու ծամածռող դէմքերով զմայլելի բնականութեամբ մը արտայայտութեան մէջ կամ պզտիկ, սիրուն աղջիկովը, ողորկ սեւ մազերով զագաթին վրայ ու շնորհալի ու մանրիկ շարժումներովը իր փոքրիկ անդամներուն:

«Դեղձի ճիւղին վրայէն քաղեցի շատ պշտիկ եւ շատ վարդա-
գոյն ծաղիկ մը

«Եւ զայն նուրբեցի սիրուած կնոջը,

«Որ աւելի պզտիկ եւ աւելի վարդագոյն չրթներ ունի քան այս
պզտիկ եւ վարդագոյն ծաղիկները:

«Նարնջենիին տերեւներուն շուքը» ճշմարիտ Չինական պատկեր

(1) Բանաստեղծին անունը:

մըն է որ մեզի կը ներկայացնէ հարազատօրէն այդ արուեստագէտ
եւ զգայնութիւններով հաւուստ ժողովուրդը:

«Երիտասարդ աղջիկը որ առաւօտէն մինչեւ գիշեր մենաւորիկ
«Կ'ասեղնագործէ մետաքսաւէտ ծաղիկներ շրջազգեստներու
վրայ),

«Հեշտանքով կը սարսռայ:

«Անակընկալ եւ հեռաւոր սրինգի մը շեշտերէն

«Իրեն կը թուի որ երիտասարդի մը ձայնը կը փայփայէ իր ա-
կանջը:

«Եւ երբ բարձրադիր պատուհաններու իւղապատ թուղթին
մէջէն

«Նարնջենիին տերեւները կ'երեւան

«Եւ իրենց շուքը կը պտտցնեն ծուկերուն վրայ

«Իրեն կը թուի որ ձեռք մը կը պատռէ իր մետաքսեայ հագուստը:

Ուրիշ բանաստեղծութիւն մը Զինական բազմադիմի միտքին մէկ
նոր յատկութիւնը կը յայտնէ, անիկա շատ խորունկ կանացի հոգե-
բանութիւն մը երեւան կը հանէ, պարկեշտ կիւն մըն է որ կ'ընդունի
զինքը սիրող երիտասարդէ մը երկու մարդարիտներ, պէտք է զա-
նոնք վերադարձնել պարկեշտութիւնը եւ ամուսնոյն ըրած հաւա-
տարմութեան երդումը կը հարկադրեն զինքը սակայն անիկա կը
խոստովանի:

«Հովհանակ ասոր սիրտս յուզմունքով եւ միտքս վրդովմունքով
լեցուն են:

Սակայն պչրանքի սէրը զինքը փորձութեան կը մատնէ միջոց
մը մարդարիտներուն կը նայի եւ կը հիանայ անոնց վրայ:

«Վայրկեան մը կարմիր հագուստիս մետաքսին վրայ դրի

«Երկու պսպղուն մարգարիտները . . . առէք անոնք, ձեզի կը
վերադարձնեմ,

«Առէ՛ք նաեւ երկու արցունքի կաթիլները որ թարթիչներուս
ծայրը կը դողդղան» . . .

«Ա՛հ, ինչո՞ւ ձեզի չճանչցայ երբ դեռ ազատ էի:

Օ՛հ, պաշտելի անկեղծութիւնը այդ արցունքներուն. կը տեսնէ՞ք,
երբ ճշմարիտ զգացումն է խնդրոյ նիւթը, բոլոր կեղծաւոր բարոյա-
խօսութիւնները կը լռեն. ու միեւնոյն ատեն տեսակ մը խնդախ վե-
հանձնութիւն կայ կնոջ անկեղծութեան մէջ:

Տարբեր սեռի մը մէջ աւելի ազատ պչրանք կը գտնենք Քամ-
պոճի մէջ. հոս կիներ գեղեցիկ ծաղիկի մը պէս հպարտ է իր գեղեց-
կութենէն եւ ինքն է որ կ'երգէ:

. . . «Բեզի կը սրբեմ եւ հակառակ իմ տխրութեանս,

«Միշտ գեղեցիկ եմ, եւ հաւատա՛ ինձի, այնքան տենջալի,

«Որքան բոլոր գեղեցիկ աղջիկներէն, ամենէն գեղեցիկը,

«Այնքան աղուոր եմ եւ այնքան տենջալի»

«Որքան հինգերորդ ամսուան այն առաւօտը ուր ինծի ճանչցար՝
Բոլոր ինքզինքնին գեղեցիկ կարծած կիներու սիրամարգի յա-
ւակնոտութիւններուն, իրենց նայուածքներու լրբութեանը կամ ի-
րենց կեղծ համեստութեանը, ի՛նչ դաս, այս Քամպոնէն եկած ու-
ղիղ եւ պարզ ինքնագիտակցութիւնը»

Այս գրեթէ միամիտ պարզութիւնը երբեմն սքանչելի նրբու-
թեան մը կը հասնի՝ հնդիկ աղանդներու առողջ եւ հուժկու շունչը
բնութեան պաշտամունքը կը թրթռայ սա երգին մէջ՝

«Դարչնախնձորենիին տերեւները շեն զողար, ո՛վ սիրելիս»

«Անոնք կը սարսռան հովին փայփայանքին ներքեւ,

«Հովին որ կ'արբենայ իրենց բուրմունքովը,

«Եկուր ինծի հետ, այս իրիկուն, դարչնախնձորենիին ներքեւ,

«Եւ ինչպէս անոնց տերեւները, դուն պիտի սարսռաս իմ փայ-
փայանքներէս

«Եւ ես ինչպէս հովը պիտի արբենամ քու թարմաւէտ համ-
բոյրներէդ»

Հնդկաստա՞ն . . . մոգական բառը որ ինքնին ամբողջ հմայա-
ներու աշխարհ մը կը բանայ մտքիդ մէջ. ցեղերուն ամենէն ընդու-
նակը բարձր մտաւորականութեան եւ ամենէն գիտակիցը գեղեց-
կութեան պաշտամունքին, բաղդատարար տկար կերպով ներկայաց-
ուած է Ա. Թալասօի հաւաքածոյին մէջ. իրաւ է թէ իր իսկ խոստո-
վանութեամբ քանի մը հատորներ կարելի է կազմել հնդիկ ցեղերու
սիրային բանաստեղծութիւններէն եւ այդքան ընդարձակ դաշտի
մը մէջէն դժուար է գեղեցկագոյնները ընտրել մէկ երկու էջերու
համար. հակառակ այդ տեղի անբաւականութեանը՝ սա գոհարը կը
գտնենք հոն, տպաւորական արուեստի ճշմարիտ արտայայտութիւն
մը.

«Քու սեւ եւ երկայն մազերուդ յիշատակին երջանկութիւնը աչ-
քերս արցունքով կը լեցնէ եւ անոնք երեսիս վրայ սահելով կը
փայլին.

«Եւ ես չեմ գիտեր ինչո՞ւ, անոնց սահելը տեսնելով կը խորհիմ
շատ մթին դիշերի մը, անձրեւի կաթիլներու եւ փայլածուներու
խուսափուկ ցոլքերու:

Յետոյ սա պատկերը. յաւիտենական պատկերը անտարբեր եւ
անգիտակցօրէն անգույթ կ'ընջ.

«Անսիրտ սիրունին որ Սաֆեպ(1)ին մահուան պատճառ եղաւ, կը
տեսնէ դագաղին անցնիլը եւ կը համարձակի յուղարկաւորներուն
հարցնել մեռնողին անունը որ հողին կը տանէին»

Կովկաս եւ Պարսկաստան, փոխարէնը շատ լաւ ներկայացուած
են, առաջինը իր նախանձառ, վայրենի եւ անցուկ խոյանքներովը

(1) Բանաստեղծին անունը:

երկրորդը իր ձեւի եւ զգացումի նրբութիւններով, յատկանշական իր բոլոր ալուեստի հոյակապ արտադրութիւններուն տեսակ մը վերացականութեամբ փափկացած, ինչ որ սիրային երգերուն կրօնական, հանգամանք մը կուտայ. ի՞նչ կարելի է երեւակայել աւելի փափկօրէն պարկեշտ քան Ումարաի եւ Հաքըզի մը երգերը առհասարակ որոնցմէ ոմանք ամենէն դեռատի շրթունքներն ալ կրնան մըմնջել: Պարսիկ բանաստեղծութեանց մէջ կինը հաճոյքի եւ հեշտանքի առարկայ մը չէ. իրենց երգերը տենջանքէ գղղղուած հոգիներու գրեթէ կոպիտ ուժգնութիւնը չունին, անոնք ընդհակառակը հանդարտ եւ քաղցր պաշտամունքով մը լեցուն են աշխարհիս գեղեցկագոյն էակներուն համար. էապէս տեսողական (visuel) պարսիկ ցեղը շատ զգայուն է գոյներու եւ ձեւերու գեղեցկութեան որ իր decorative արուեստին մէջ գրեթէ միաթիք նրբութեան մը կը հասցնէ: Պարսիկ բանաստեղծութիւնը, հիացումով, երախտապարտութեամբ լեցուն է բոլոր անոնց նկատմամբ որ գեղեցկութիւն երեւան կը բերեն. դողդոջուն յուզում մը կայ անոնց մէջ, գրեթէ երկչոտութիւն ու երբեմն ալ խորունկ իմաստասիրութիւն. տողեր կան որ երկարօրէն մտածել կուտան քեզի.

«Կը հարցնէի իմ սիրելիս. ինչո՞ւ ինքզինքդ կը զարդարես.

— Ինքզինքիս հաճելի ըլլալու համար, ինծի պատասխանեց,

«Որովհետեւ վայրկեաններ կան երբ միեւնոյն ատեն հայելին եմ, աչքը եւ գեղեցկութեւնը,

«Վայրկեաններ, երբ ինքզինքս կզգամ միեւնոյն ատեն սէրը, սիրահարը եւ սիրուհին,

Բոլոր արդի անճրկած հոգեբանները որոնք մասնաւոր ջանք մը կը դնեն կնոջ հոգիին մէջ երեւակայական առեղծուածներ փնտռելու եւ անոր խառնուածքին անակնկալ ու ամենապարզ երեւոյթներուն առաջ ապշած կը մնան, կրնան գոց սորվիլ մեզմէ այնքան տարիներ առաջ, կինը իր ճշմարիտ արժէքին մէջ գնահատող Ալու-Սաիտի այս խօսքերը, շատ մը անլուծելի համարուած հարցերու գաղտնիքը հոն է թերեւս:

Վերջացնելէ առաջ մեր հայեացքները այս գեղեցիկ հաւաքածոյին վրայ, չեմ կրնար չգիտել թէ մեզիս ամենէն ծանօթ ցեղերու բանաստեղծութիւնները (մեր եւ թուրք բանաստեղծութիւնը) շատ անկատար կերպով մը ներկայացուած են հոն. բաց ի մէկ երկու աղուոր տողերէ թրքական ժողովրդական երգերէն առնուած, կարկառուն բան մը չկայ հոն, այլ սակայն օսմանեան սիրային բանաստեղծութիւնը իր պատուոյ տեղը կրնար ունենալ այդպիսի հաւաքածոյի մը մէջ. ցեղ մը որ այնքան քաղցրօրէն գիտէ սիրել եւ երգել. ասիկա մասնաւոր կերպով զարմանալի է Ա. Թալասի կողմանէ որ ֆրանսացած արեւելքցի մըն է եւ իրեն անձնականապէս ծանօթ է Թուրք ժողովրդական բանաստեղծութիւնը:

Դարձեալ Ա. Թալասովը սէթէ զգուշացած է բոլոր այն հոգեւորական ձեւերէն եւ հասարակ տեղիքներէն որ կարգ մը ցեղերու բանաստեղծութիւնները խաթարած են. թէեւ Ասիոյ ցեղերուն հեծամասնութիւնը իր ամենէն միամիտ եւ ամենէն սրտագին շեշտովը երգած է իր սէրերը՝ գեղեցիկ ըսելու ունայն արուեստը քիչ անգամ ստուերած է մտածումին բուն եւ յաճախ վայրագ գեղեցկութիւնը:

Այդ շնորհաւորելի զգուշութիւնը կ'երեւի մէկ կողմ դրած է Ա. Թալասովի ճիշտ հայ սիրային բանաստեղծութեան մասը կազմած ատեն. Դուրեանի սիրուն մէկ ոտանաւորէն՝ դարձեալ կարելի էր լաւագոյն ընտրութիւն մը ընել Դուրեանէն եւ զաւառական սիրային երգերու մէկ քանի աղուոր տողերէն զատ մեր գրական նութիւնն ամենէն քիչ զգացուած եւ ճիշտ ամենէն հետադարձական ձգտումներով շինուած ոտանաւորներ առած է միայն ինչ խեղճութիւն բոլոր այդ ասիական բանաստեղծութեանց վէսորէն ինքնաշատուկ հաւաքածոյին մէջ:

Հակառակ այս մէկ քանի թերութիւններուն Ա. Թալասովի դիրքը ղեղեցիկ դործ մըն է եւ հակառակ իր համեստութեանը կրնայ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել. նոյնիսկ մասնադէտներու Մանաւորապէս մեզի համար մեծ կակ դաս մը կայ այդ կարգի աշխատութեան մը մէջ. Ինչ կ'ընեն մեր արեւելագէտները, արեւելեան լեզուներու հմուտները եւ բանաստեղծները իրենց ապարդիւն եւ ամուլ գիտութիւնը հազիւ թէ տարին քանի մը անօգուտ դասգիրք կը հրատարակէ եւ կամ արդէն բացուած եւ հազար անգամ անցուած շաւիղներու մէջ ոտք կոխելու համարձակութիւնը կուտայ:

Այդ անգիտութիւնը, անճանաչողութիւնը մեզի ամենէն մերձաւոր գեղեցկութիւններէն մինչեւ մեղշը շապատող ցեղերու արուեստի արտայայտութիւնները, եզականօրէն աննպաստ երեւոյթ մըն է մեր մտաւորականութեան համար. Այդ է պատճառը նաեւ որ մէկ քանի հազուադէպ բացառութիւններէ զատ մեր գրականութիւնը անհարազատ, հետադարձ կամ վերին աստիճանի ձեւապաշտ հանգամանք մը ունի. Հնդկի Պարսիկ եւ ցեղերու եւ մեր մտաւորական տրամադրութիւններու մէջ մերձաւորութիւններ կան. զգալու եւ արտայայտելու նմանող կերպեր. մեր դասական դաստիարակութեան հիմ կազմելու էին արեւելեան լեզուները եւ անոնց գրական նութիւնը, մեր աչքերովը տեսնալ եւ մեր սրտերովը զգալ սորվէ ինք թերեւս. Մեր ներշնչումը կուգայ օտար միջավայրներէ, փոխանակ անանկու բնական եւ օրինաւոր աղբիւրներէ:

ԶԱՌԷ ԵՍՍԵՅԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԲԱՐԵԼԵԱՆ

Երկայն, սեւ մաղերու փունջ մը որ կը շրջանակէ լալն, ուշի՛մ ճակատ մը քի զուարթ, չարաճճի դէմք մը որուն վրայ կայծկ լսող երկու սեւ արծուի աչքեր մինչեւ հոգւոյդ խորը կը թափանցեն, կարծես ներդաշնակութիւն մը որոնելու համար հոն: Ինք արդէն ֆիզիքապէս համակ ներդաշնակութիւն, Սպարդացիի մը նախանձ ազդելու աստիճան: Տփղոյն դէմք մը, կարծես տաժանելի երկունք ներու խորչանքէն հարուածուած:

Աւելի պատրաստաբան քան սրամիտ — ինչ որ արդէն սրամիտութեան սղագրուած մէկ երեւոյթն է —, խօսակցութեան աղն է, երկկոյթներու համեմը, գրական — կամ ո՛չ-գրական — վէճերու անվեհեր ակոյեանը, որ երկու բառով կը կաշկանդէ իր հակառակորդին միտքը, եւ գիտէ սրամիտ դարձուածքով մը սքողել իր նահանջն ու պարտութիւնը: Խօսակցութեան, ոգեւորութեան մէջ, calembourներու հոծ անտիրջ, այլազան fuséesներ կը թռչտին, կը խաչաճիւեն, կ'ընդգրկեն զիրար, երբ մանաւանդ դաւաթ մը գօնեաքի մէջ պահուրտած խարտիչահեր մուսան քորքորքի ծիծաղկոտ եւ թովիչ շրջազգեստաւոր պարիկներով բոյլէն ու թոյրէն . . .

Այնքան դիւրութեամբ կը շարժէ գրիչը, որքան սեղնաչափը կրնար լաւագոյն գրապէտ մ'ըլլալ, երբ իր բոլոր ոյժը երաժշտութեան վրայ կեդրոնացուցած չըլլար: Միայն թէ՛ աւելի ակոխք կը զգաս զինք լսելով՝ քան զինք կարդալով, վասնզի այս վերջին պարագային՝ դրագէտներու յատուկ illusion d'optiqueով մը՝ Պիւֆօնի ժանեկաւոր թեւոցը կը կարծէ անցնել, մինչդեռ Thomas Diafoirus-ի վերարկուն է հազաճը . . .

Վէպ մ'ունի, իսկալին հաւած, գրուած երիտասարդական խանդավառութեամբ, որուն մէջ՝ սիրտ բզբտող իրապատեցութեամբ մը կը ցոլցադրուին իսկալի մը անձուկովը կծկուող հոգիի մը տուայտանքները, եւ որ սակայն երբէք չպիտի հասնի իր իսկալին, չհասկցուած, չըմբռնուած, նոյնիսկ արհամարհուած, թիրախ իրեննեւրուն անվերջ հարուածներուն այլոց չուտանքներուն, եւ որ քաջութիւնը չունենար իր սիրելւոյն գերեզմանը կոխադնելով թոշտելու դէպի իտէալը, վասնզի ուշ է ժամանակը, severe քարացած է, ետանդը չիջած, թոբիքը խորտակուած:

Վէպը գեղեցիկ է, վասնզի ճշմարիտ, հրապուրիչ է, վասնզի՝ անկեղծ է, բայց տարակոյս չունինք որ գեղեցկին, արուեստի եւ սիրոյ, նիւթին — այսինքն դրամին — վրայ յայտնուած տեսութիւններէն մէկ քանին քիչ մը չատ երազայոյդ կամ չափազանցուած պիտի թուէին այսօրուան Բաբելեանին:

Իր գլուխ գործոցն է սակայն Պէրպէրեանի Յորելինական թերթին մէջ իր ստորագրած նորավէպը — կամ իրավէպը, ինչպէս որ կուզէք. Ամէն ինչ շահեկան, գրաւիչ՝ եւ տիրօրէն աստիճանուած: Մօրասան չպիտի վարանէր ստորագրելու այդ գողտր նորավէպը:

Իբր երաժիշտ — աւելի coloriste է: Աւելի զգացում կը գնէ իր երաժշտական էջերուն մէջ, քան գաղափար: Ահա ինչո՞ւ ուղղակի սրտին կը խօսին, կը գերեն, կ'առինքնեն ունկնդիրը, սրտին ալքերուն մէջ անկայծող զգացումները կը բռնկցնեն, Պիսիդոնի երեք-ժանիքին նման, այն քաղցր միլամաղձոտութեամբ, որ տիրող յատկանիշն է իր արտադրութիւններուն: Բացէ՛ք, իր ս'րեւէ մէկ կտորը, *Vers le passé, la Nostalgie* (մանաւանդ այս) *Rêve d'œu*, միշտ նոյն մեղամաղձոտութիւնն, միշտ նոյն զգայականութիւնը: Կարծես «խորտակուած անօթ» մըն է սիրտը, եւ բիրտ սիրային յուսախաբութիւն մը, շատ շուտ ընդհատուած քաղցր երազի մը ցաւազին դաւարումը կը խլէ իր սրտէն այդ քաղցր մեկտոնները:

Հակառակ այն որոշ անհատականութեան՝ որ իւրաքանչիւր տողի մէջ կ'արտացոլայ, համարձակած են զինքը իբրբանազող ամբաստանել, *vers le passé*ին *introduction*ին՝ Ծօրէնի՝ *posthume* վախերէն մէկուն մէջ *sիրող motif*ին նմանութենէն խաբուելով: Չեմ ուրանար թէ այդ երկու *introduction*ները մէկէ աւելի հանգուցութիւններ ունենան իրարու հետ — թէպէտ ոճի տեսակէտով տրամագծօրէն կը հեռանան իրարմ: Բայց մէկ առդի տարտամ նմանութիւնը հիմ բռնելով գողօն անուանարկիչ պիտակն անցնել շատ *original* գործի մը վրայ, սահմանափակ մտքի մը ակներեւ ապացոյցն է: Չեմ ըսեր թէ Մէնալքսոն, Պէթօֆըն, Ծօրէն չեն աղղած իր վրայ, ասի ոչ միայն բնական, այլ պատուաբեր է: Ատի ցոյց կուտայ Բաբելեանի երաժշտական նախասիրութիւններն, ուղղութիւնները, իր նկարագիրը, Արուեստագէտ մը իր վարպետներէն կը ճանչցուի:

Անտագիւտ *exécuteurs* մըն է: Երաժշտութեան համար ծնած եւ անով սնած երաժիշտ մը, իր յելն ա'յնքան փափկաթաւային է, իր ձայները այնքան վճիտ, բիւրեղային, իր *accord*ները այնքան որոշ եւ կատարեալ, իր զգացումները այնքան վառ եւ նրբերանգ, իր շեշտերը այնքան կորովի եւ յուզող, որ կը դիւթուիս, կը յափըշտակուիս նիւթէն բղխած զգացումէն, — եւ ինչ որ նուագողին համար է'ն գերագոյն գովեստն է — կը հաւկնատ նիւթը:

Առաջին անգամ Պէրպէրեան վարժարանի երաժշտասրահին մէջ լսեցի զինքը: Անձրեւոտ մեղամաղձոտ օդ մը թանձր ստուերի մը խորհուրդը կը տարածէր սենեակին մէջ: Չեմ յիշեր ի՞նչ նուագեց այն օր — իր յօրինած վախերէն մին թերեւս — բայց իր նօթերը ա'յնքան մեղամաղձոտ կը հնչէին՝ որ անզգալարար արցունքի կաթիլներ սկսան հոսիլ այտերէն վար: Երանի՛ այն արուեստագէտին որ կրնայ զինք խռովող յոյզը՝ ունկնդիրներուն աչքերէն կաթ-

կթող քիւրեղին մէջ ցոլացած տեսնալ:

Կատաղի աշխատող մըն է՝ Մինչեւ որ բազմակնճիւ կտոր մը հարիւրներով առանձին կամ իր չքնաղ քրոջ կատարեալ արուեստագիտուհի մը եւ ազնուութեան մարմնացումը — ընկերակցութեամբ չը սկսէ, ունկնդիրներու ներկայութեան չը նուազեր Մեւումաններէն շատեր սակայն՝ որոնք առիթն ունեցած են զինքը լսելու, իր *interprétation*ը երբեմն չէ թէ տկար — քա՛ւ լիցի — այլ քիչ մը . . . այլասերած կը գտնան: Շօթէնի, Վէպէրի կամ Մէնտլըզոնի երաժշտական ճառագայթները — ներեցէ՛ք բացատրութեանս — կը շեղին երրեմն Բաբելեանի *interprétation*էն անցնելով: Կը տեսնաք Շօթէն մը, Բաբելեանի ակնոցով դիտուած: Չեմ գիտեր թէ Շօթէն կը շահի՞ այս կերպարանափոխութենէն, բայց նիւթին հարազատութիւնը եւ անկեղծութիւնը շատ բան կը կորսնցնեն: Ըսել պիտի ուզէի թէ, *virtuose*ը յատկնշող անանձնութիւնը կը կորսուի երբեմն *execution*ին տաքութեան մէջ: Պէտք չէ *Mozart* մը, *Beethoven* մը *double* ըլլայ զայն բացատրող արթնտին հետ: Նուագողը պէտք է հեղինակին հետ նոյնանայ, յուզուի, անանձն ըլլայ: Հոս է բուն *virtuosité*ն:

Այս փոքրիկ դիտողութիւնը *en passant* աւելցնելով — ինչ որ իմ իրեն նկատմամբ ունեցած հիացումէս բան մը չը պակսեցներ, եւ *généralité*ի մը չափնարկեր, այլ *accident*ի մը — ըսեմ անմիջապէս թէ իր ձեռքի ճկունութիւնը, բազկին դիւրաթեքութիւնը շատ բարձր աստիճանի մը կըրցած է հասցնել — ինչ որ դժուար է — պահելով հանդերձ քիւրեղային *netteté* մը — ինչ որ ալ աւելի դժուար է:

Անստղիւտ *professeur* մ'է, այնքա՛ն խիստ, խոժոռաղէմ, դէգ, դասի առեն՝ որքան ծիծղուն, չէնչող՝ դուրսը Դասի սկսած պահուն՝ ձակատը ամպրոպներով մթացնած է, ինչպէս Մօն Պլանի գագաթը՝ զեկտեմբերի առաւօտ մը: Ո՛չ քրօշ մը կը խնայէ, ո՛չ *soupir* մը կը ներէ, ո՛չ ալ *pianissimo* մը կը փախցնէ: Իր սկզբունքները *musique*ի մէջ, երաժշտապետի մը ճպտին *rigidité*ն ունին: Այնքան լաւ կը բացատրէ *musique*ի բոլոր կնճռոտութիւններն ու դժուարութիւնները՝ որ *Beotien* մ'անգամ պայծառ զէմյանդիմանութիւն մը պիտի ունենար, լաւ գիտէ, բայց լաւագոյն կուսուցանէ: Որքան զուրգուրոտ, հայրագութ, ներողամիտ, երբ խնդիրը իր աշակերտներուն վրայ՝ է, նոյնքան խիստ ու աններող կը դառնայ երբ ուրիշներու վրայ դատաւարան մ'ընելու տխրեցուցիչ հարկին մէջ կը դնեն զինքը: Կը վստահեցնեմ ձեզ որ՝ այդ պահուն *selfe*ին վերայ գտնուողը շատ գէշ *quart d'heur* մը պիտի անցնէր: Բաբելեան *compromis* ընդունող *jurés*ներէն չէ:

Աշակե՛րես — կըսէ այն խորունկ երանութեան չեչտով՝ զոր պիտի դնէր Միքայէլ Անճէօ Ռոմբալէը *կատալիս* Պապին ներկայացուցած ատեն: Հեպելտար երկու քա՛ւ երկու կշիռ իրեններուն՝ եւ այլոց համար: Զիրտոքմա ցմլածամեռ րո՛մբ

Ներդաշնակութեան *sense* ունի, բայց ոչ *science*: Վարպետի մը արագութեամբ կը տողէ, ներդաշնակութիւններ, *accord*ներ, պարզ եղանակ մը կը վերածէ տրօմերու, *quantite*ներու, բայց պիտի վարանէր ինչո՞ւն եւ ինչպէսը ֆորմիւլներով բացատրելու: Դիտէ գեղեցիկ չէնք մը կանգնել, ներդաշնակ գիծերով, ակնապարար կորութիւններով, բայց չպիտի կրնար անոր *esprit*ը գծել: Բնականաբար ասի՝ իր արժանիքէն բան մը չը պակսեցնէր, բայց բան մ'ալ չաւելցնէր անոր վրայ:

Ապագան չափ փայլուն է, պայմանաւ որ չափ դիւրին յաղթութիւններու ծուխէն գինովլալով՝ չը մոռնայ կամ չը կորսնցնէ՝ այն ճամբան՝ որ ճշմարիտ արուեստագէտներու փառքին կը տանի:

ՎԵՆԻՍ

ՇԵՄԻՆ ՀԻՆ ԺԱՄԱՅՈՅՅԸ

(ԼՈՒԿԱՅԵԼԼՕ)

Գիւղին ճամբուն քիչ մը ետին՝
Ամառանոց մը կայ շառ հին,
Կամարակապ սրա՛հին անոր
Դեմի ժառերն շո՛ք սան քոչոր.
Հին ժամացոյց մ'այնտեղ կեցած՝
Ամէն մարդու կուտայ իմաց
«Թաւե՛ս — երբե՛ք,
Երբե՛ք — յաւե՛ս»

Շէմֆին կայնած մեջտեղը ճի՛շդ՝
Սըլաֆներով՝ ցոյց կուտայ միջո,
Կաղնեկերս, ցից տուփն նւանի
Վեղարաւոր արեղայի,
Շրջան կ'ընէ հառաչաճայն,
Անցորդներուն կ'ըսէ հառաչն
«Թաւե՛ս — երբե՛ք,
Երբե՛ք — յաւե՛ս»

Կը մեղմանայ ձայնն ալ անոր,
Երբ լուռին մեջ գիշերուան խոր՝
Զերդ ոտնաճայնը անցորդին

Արձագանգէ սրահին մէջ հին,
Առաստաղէն ու պատերէն,
Խուցերէն ներս կ'ըսէ ճորէն,
«Յաւեք - երբէ՛ք,
Երբէ՛ք - յաւեք:»

Օրերուն մէջ ցաւի, խիւղի,
Օրերուն մէջ մահու. ծնունդի,
Փոփոխութեանց մէջ վաղահաս,
Անփոփոխ ե ու անվրնաս.
Աստուծոյ պէս ամենատես՝
Ա՛յս բաները կը կրկնէ մեզ,
«Յաւեք - երբէ՛ք,
Երբէ՛ք - յաւեք:»

Եւս հիւրասէր սիրտը կային
Այդ ամառի տունին մէջ հին,
Վառարանն հոն միշտ հարձասէր,
Յագնային օտար հիւրեր,
Բայց կոչունի կրկնախփին պէս՝
Ժամացոյցը խաւսոն ե մեզ,
«Յաւեք - երբէ՛ք,
Երբէ՛ք - յաւեք:»

Երեք խուրձ տղաք հոն են խաղեր,
Ու կոյսեր ալ անըրջասէր.
Անգի՛ն ժամեր, վա՛րդ արշալոյս,
Երբ սերն յորդեց սիրտէրէ կոյս,
Ոսկին համրող ազահին նման՝
Հին ժամերու հաշիւ տայ ան.
«Յաւեք - երբէ՛ք,
Երբէ՛ք - յաւեք:»

Այդ սենեակին սպիտակազգեաց՝
Հարսնիքի օրերն հարսն եր ելած՝
Ու այդ վարի խուցն ալ չոյն
Ճերմակներով զայն պատնեցին
Աղօթքէն վերջ շրջուկով խուր,
«Թի՛ք-բա՛նն անոր շուրէր անդուր,
«Յաւեք - երբէ՛ք,
Երբէ՛ք - յաւեք:»

Ամենքն հիսն եւ ցիր ու ցան,
Կամ մեռան, կամ ամուսնացան,
Ու երբ հարցնեմ ո՛հ, շիրաքար,
«Ե՛րբ պիտի անոնք տեսնեն իրար»,
Ինչպէս անցեալ օրերու մէջ՝
Հին ժամացոյցն կրկնէ անվերջ,
«Յաւիտէս - երբե՛ք»,
Երբե՛ք - յաւիտէս»

Ո՛հ, երբե՛ք հոս, բայց հո՛ն յաւիտէս,
Վիշտեր, ցաւեր կ'ըլլան անհետ,,
Մահ, ժամանակ անետ կ'ըլլան,
Միևէ հոս երբե՛ք հոն յաւիտէսան,
Մեծ ժամացոյցն Յաւիտէսանին
Կը յեղեղէ կրկին, կրկին,
«Յաւիտէս - երբե՛ք»,
Երբե՛ք - յաւիտէս»

Տարսու

Գր. Լ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԳԵՂՆ ՈՒ ԳԵՂԱՅԻՆ

Քիչ մը բամբուկնք սա գեղին ժխորէն, քիչ մը բացերը ելլենք,
պահիկ մը ականջնիս սրենք, աչուընիս բանանք, լսենք, տեսնենք,
Թէ ո՛ր է գեղը, ի՛նչ կ'ընէ գեղացին, հետաքրքրուինք իրենցմով,
ականջն ի վար քաղաքին աղտոտութիւններէն բան մը փութիրսանք,
հարցնենք իրմէն Թէ այս տարի ի՞նչ մաղուաւ երկինքէն, ցորենը
չտեմարանին առիքը՝ համրուրե՞ց, ի՛նչպէս, յարկը այնչափ մը շատ
եղա՞ւ, երգի՞ք ծակեցին լեցուցին, ջուրէն ջրառի քէն ալ բան մը
վերջապէս, ծակէ ծուկէ բաներ մը մոմոայինք Թոյլ ժպիտով մը,
աղբորո՛ւկ, ինչի՛ք, ինչի՛ք չէինք կրնար գտնել խօսելու, չաղակրա-
տելու հեղ մը գեղը իյնայինք:

Գեղը, գեղն է մեր բնավայրը, մեր անուշիկ մամիկներուն օճա-
խը, նայէ՛ երեք, երեք ու կէս ժամ հեռի Թլկատինը կայ ուր ասկէ
40-45 տարի առաջ ծաղիկ մըն է բուսեր որ իր տեղւոյն անունովը
կը կոչուի - Թլկատինցին հրեա ճերմկցնող մը մեր տեղերէն, մեր
բարձերուն մէջ հաս մը, բայց ի՛նչ ըսեմ, ի՛նչ խօսիմ, սա ալ իր
գեղի հովերով նոյնիսկ քաղաքն է Թառեր, վերջապէս գտեր է հա-
մետառուկ բոյն մը իրեննով չըջապատուած:

Այս տարի, անցած օր մէկը կըսէր, գեղը տուեց ու գեղացին
խնդաց: Մեր կողմէն միայն գոհունակութեան ժպիտ մը ցուցուե-
ցաւ: Ի՛նչ ըսես, աչուընին նոյնիսկ չվերցնէր, այսքան տարիներէ

(1) Առաստաղ

ի վեր նեղ ճար ապրելով այս տարի քիչ մը շատ վաստկած է, ան երկնքին բարիքն է, հիմա երկնքին ձօնածն ալ իրենց հաշալ չպիտի ընէինք իրեն, այն որ ամէն բանէ զուրկ, դպրոցէ, թատրոնէ, «Մաղիկ»է ու «Լոյս»է կ'աշխատի միայն քաղքենիին մեծ փորը կշտաղնելու համար ու մենք, ծակ-տալքներս երեսներս նոյնիսկ չենք փոսուցներ ժպտելու համար գեղացիին հետ միայն այս տարի գլուղացին իր քրտինքին փոխարէնը առնելուն համար:

Մենք միայն մեր փորը չնայինք, քիչ մը հետաքրքրուինք ու չքաշուինք մտնելու գեղացիին գոմը տեսնելու թէ հոն անասունի մեծ փորեր կան որոնք ձմեռը ամբողջ կը պահանջեն ու պարտիր:

Գեղացիին որչափ որ հիմա խնդալու տեսնէ, միւս կողմէն տրամելու եղանակն ալ է, աշուն է, ցուրտէն չի դիմացուիր, պարտէզները հովը վերմակդ վեր կը վերցնէ, ամէն գեղական տխրօրէն «տուն դարձը» կ'ընէ, ալ չպիտի տեսնէ այն կիզիչ արեւը որ քրաթիննալէն շատ ետք հեռակայ շերան ետեւէն կը խնդար, հիմա ալ ուրիշներ պիտի ըսէին թէ՝ թոնիրին շուրջը եղբորդ կարմրուկ հարսներու ու թոռներու խմբերը աւելի անուշ չէ՞ին, օ՛հ, չիտակը այն կեանքը, այն հարուստին փնտռածն ու չգտածը, այն գեղի ձըմեռ գիշերներուն անուշտ թիւնը բանաստեղծի կեանք է ու այսպիսի առիթներուն տակ ապրողներուն է որ ծխնիներու վրայ ճը՛ռ ճը՛ռ ճոճաջող զուռներէն ներս բանաստեղծ ըլլալու համար Մուսայ թռչունէն փետրակ մը ներս կը նետէ բնութիւնը:

Բարե՛ք . . .

ՎԱՀԱՆ ԲՈՌՈՎՆՅՈՒՆ

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿՍԱՆՔԷՆ

* Մերոպ, վարժարանի ընկերախական միութիւնն իր հաստատութեան եւ ռոմեայ տարեգործին առջի անցեալ կիրակի տառապանքներով փոքրիկ հանգէս մը սարքած է Ս. Մերոպեան վարժարանի մէջ, ուր հրաւիրած է նաև քանի մը պաշտօնական անձեր . . .

* Անցեալ Թիւով գրած էինք Կ. Պօլսոյ առաջնակարգ տուն մը կրած ձախողանքն յոյս յայտնելով միանգամայն որ այդ համալսարան տունը զիբաւ պիտի յաջողէր կ'ընէ այդ զժողովրդեան մէջէն, արժանանալով ինչպէս միշտ՝ ամենու հիացումին ու շնահատութեանը Հաճոյքով և գոհունակութեամբ կ'տեղեկանանք թէ՛ իրականացած ուղեգրութեամբ և նախապէս մեր բոլոր գոշակութիւնն այդ տան նկատմամբ: Եւ ահաբեւ պատուաբեր կարգադրութեան մ'արձագանք ըլլալով չենք կարող անգամ մ'ալ չկրկնել որ այս տեսակ կար-

գադրութիւններ, ո՛չ միայն կը ծառայեն հրապարակին վրայ տիրող անմատչելիութիւնն ժառանգ վերահաստատելու, այլ նաև կրնան իրեն օրինակ ծառայել՝ վաղուան սերունդին, իրեն պարկեշտութեան, պատուաւորութեան և ուղղամբ տուածեան փայլուն գրաւակներ:

* Յուսոյ կարգացինք Բիւզանդիանի մէջ Թէ ծանօթ գրողէտ-հրապարակագիր Գամէր (Տ Արփիարեան), պիտի համախառնում մ'ունենալով Երշիկի պուլկարական հիւանդանոցը փոխադրուած է, ուր վիրաբուժական գործողութիւններ պիտի կրէ: Ծօք՞ Եղգուպեանի ձեռքով կատարեալ ապաքինում կ'մաղթենք մեր պաշտօնակցին:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

* Տիւր Տիգ. Գապարեան 20 Յր նուիրած է Ազգ. Գաբրէիլեան Լեանկապարտէզի աղքատիկ տղոց ի նպաստ:

1908

Արեւելեան Մամուլ

ՅՅԻՎ ՅԱՅՊ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ որ 37 տարիներէ ի վեր անընդհատ կը հրատարակուի Կայսերական քարեհաճ իրատէով, նոյնի արտօնութեամբ՝ Թոյլատրուած է շաբաթն երկու անգամ՝ հրատարակուելու:

Բայց խմբագրութիւնը ցարդ գոհացած է. նախ՝ իբրեւ ամսաթերթ, ապա՝ իբրեւ կիսամսեայ հանդէս եւ ի վերջէ՝ իբրեւ շաբաթաթերթ՝ հրատարակելով *Արեւելեան Մամուլը*:

Արդ՝ ընդհանուր փափաքանաց գոհացում տալու եւ նոյնպէս կարելոր պակասմը լեցնելու նպատակով, որոշած ենք յառաջիկայ նոր տարիին մէջ 3 ամիսն անգամ մը ստուար թիւեր հրատարակել, ընդ որովին անշատ շաբաթաթերթէն, որոնք պիտի երեւին 1908ի մէջ, Զմիռուան, Փարնան, Ամառուան եւ Աշնան եղանակներուն, այսինքն Թետրվար 1ին, Մայիս 1ին, Օգոստոս 1ին եւ Նոյեմբեր 1ին:

Մէն մի թիւի ծաւալը պիտի ըլլայ շաբաթաթերթիս էջերու կազմութեամբ, սակայն էջերու քանակութիւնն առնուազն 142 եւ առաւելն 144 էջերէ պիտի բաղկանայ: Մաքուր եւ տոկուն թղթի վրայ եւ նորածոյլ տառերով:

Պարզ այլ յանդուգն գործ մ'է այս որուն առանց զոհողութեան չէ որ կ'ձեռնարկէ խմբագրութիւնս, եւ որու շարունակութիւնը եւ 1909ին՝ անոնց թիւը ճի բարձրացնելու մտադրութեան գործադրութիւնը՝ ընթերցող հասարակութեան քաջալերութենէն կախում պիտի ունենայ բնականաբար:

Տաճկահայոցս մէջ գրական հանդէսի մը պակասն է զոր Ա. Մամուլ պիտի աշխատի լեցնել. հոխ ու բազմազան բովանդակութիւն մը տալով եռամսեայ թիւերուն:

Արդէն հարկ եղած դիմումներն ըրած է խմբագրութիւնս թէ քաղաքիս մէջ եւ թէ դուրսը զանազան կարող գրիչներու, որոնք գրեթէ ամէնքն ալ շնորհաւորած են իր ձեռնարկն եւ իրենց աշխատութիւնը խոստացած:

Մէն մի թիւի բովանդակութիւնն եւ անոր մէջ իրենց աշխատակցութիւնը բերողներու անունները ժամանակին պիտի հրատարակուին մի առ մի:

Ա. Մամուլ իբր շաբաթաթերթ պիտի լոյս տեսնէ ըստ սովորութեան. տարեկան նոյն բաժնեգնով եւ պայմաններով, իսկ եռամսեայ հանդէսներն ալ միասին ստանալ փափաքող բաժանորդներու շատ աննշան յաւելում մը սահմանած ենք. ամիս քսակի մատչելի:

Կ'ընդդուրի մեր Մեծ. բաժանորդներէն եւ Գործակալներէն դեկտեմբերի սկիզբէն արձանագրուիլ 1908 Շաբաթաթերթ եւ եռամսեայ Ա. Մամուլի, կանոնաւորապէս ստանալու համար այդ կրկնակ թերթերը:

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութեան պայմանները պիտի գտնեն ընթերցողը թերթիս կողքին վրայ:

Վայելչասէր Կիները

ՈՐՈՆՔ ԿՈՒՋԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՃԵՄԱՐԻՏ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀՆԱՐՈՒԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱՀԻՆ

ԳԵՂԵՑԿԱՅՆՈՎ ՔՐԷՄԸ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԳԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒ — ՀՈՏԵՂԻՆԱՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ —

— ՊԱՋԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՑԵՆ Լառ Ողջադրոսթիւն Ընեղ —

— ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԻՆ ԵՒ ՄԵՐԺԵՂ

ԿԵՂԾ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՋԱՓՈՇԻ

ՍԻՄՈՆ

ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՄՈՒԹԻ

ՕՃԱՌ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆ

ԲԱՅԱՐՋԱԿԱՊԷՍ ՄԱՔՈՒՐ

Ժ. ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՋ

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE -- SMYRNE

P. XENOPOULO & Co

ՍԵՏ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԲ ՓՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ
Բ. ՔՍԵՆՕՔՈՒԼՕ և Ը

Ներկայիս ցոռցադրոշքիւն

ՇՐՁԱԶԳԻՍՏՆԵՐՈՒ - ԳԼԽԱՐԿՆԵՐՈՒ

ՄԱԼԹՈՒՆԵՐՈՒ - ՖՈՒՐԻՒՐՆԵՐՈՒ

ԻՒՆԻՕՆ ԵՒ ՓԵՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԻՕԼ

ԱՊԱՆՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԲ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐԿԱՇՆԵՐՈՒ ԴԵՄ

Բարից 59 թիւ Rue de l'Arcade. հաստատու 1864 ին

Դրամագլուխ, պահեստի, կալուածներ աւելի քան 80,000,000

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒԴ. — Եւ ոչ մէկ ընկերութիւն իւնիօն եւ ֆէնիքս Էսբանիօլ ընկերութեան չափ առաւելութիւններ կրնայ տալ. Որովհետեւ իր ապահովութեան տրամադրելի գումարը (garantie) ապահովագրեալներու գրամագլուխի համեմատութեամբ հարիւրին դէմ 280 առաւելութիւն ունի, եւ թէ իր սակեալու տնտեսական դէմ է ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ մրցիլ. Տրուած տարեկան հաճախորդներն կանխիկ են ու առաջին տարիէն կ'վճարուին. Ու ամենէն աւելին կայ, մարդ իւնիօն եւ ֆէնիքս Էսբանիօլ ընկերութեան ապահովագրութեամբ կ'ընդհանրանային, անգամ ապահովագրութեամբ կ'ըլլայ, որովհետեւ պայմանաւորման եւ կամ մահուան պարագային ապահովագրութեամբ գումարը անմիջապէս ետք ընկերութիւնը բացէն avenant մ'այ կուտայ որուն ոյժով (եւ այս առանց սանձիմ մը աւելի վճարելու) որչափ մը պատահած ատեն բացի վճարուելիք կէանքի ապահովագրութենէն իւնիօն Էսբանիօլ կ'վճարէ համալսակ կամ կէս եւ կամ մէկ հինգերորդ դոմար մ'այ բացէն (արկածին կարեւորութեան չափով):

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակներ. իզմիւր Նիշէմիէր Աւտրիական Նամակատան վրայ:

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ստացած եւնի

Մատթէոսեան տպարանէ լոյս տեսած

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԺԱՆԴԱ զին 7 յըշ

ԿՐԳԱՆԻ

»

» 3, 5, 8 յըշ

ԳԱՏԻ ՕՐԱՃԱՅՑ

» 2 յըշ.